

Del 1:Oppgave 1:

I perioden 1750-1900 skjedde det en utvirding som førte til at folketallet i Norge ble mer enn fordoblet, på tross av at mellom en halv og tre fjerdedels million mennesker utvandret til Amerika i perioden. Denne sterke folkeveksten skyldtes at dødstallet sank kraftig, mens fødselstallet forble høyt, ja, det kanskje endog steg noe grunnet overgangen fra det tradisjonelle europeiske giftemålsmonsteret (med en sen giftemålsalder) til det moderne giftemålsmonsteret, hvor man gifter seg i yngre alder. Den lavere giftemålsalderen førte til flere fødsler, grunnet lengre tid av eldskapet innenfor produktiv alder, mens den minskede dødeligheten, og særlig spedbarnsdødeligheten, førte til at flere vokste opp, og gjennomsnittlig levealder økte. Grunnene for at dødeligheten sank, var hovedsakelig bedre hygiene, mer næringssik mat og flere store ependimier. Tallmessig steg befolkningen i denne perioden fra ca. 800000 (folketellingen 1801) til omtrent 2 millioner ved utgangen av 1800-tallet.

Oppgave 2:

Grunnloven av 1814 slo fast at styresettet i Norge skal være konstitusjonelt monarki. Det vil si at enevelde herved ble opphevet i Norge, og at kongen heretter kun hadde ~~ansvar~~

Emnekode : HI-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 2 av 11

innstyret makt. Den reelle lovgivende makten lå heretter hos den folkevalgte nasjonalforsamlingen, Stortinget, selv om kongen hadde muligheten til å veto sankjon av Stortingets vedtak opptil 3 ganger, og muligheten til å styre den politiske kursen gjennom sin regjering i de periodene Stortinget ikke var samlet (Stortinget var kun samlet hvert 3. år før 1869). Ifølge novembergrundloven, undertegnet 5. november 1814, var Norge også i personalunion (hadde felles konge) med Sverige.

Selv om den norske grunnloven av 1814 var en av de mest liberale som fantes på det tidspunktet åpnet den ~~stort~~ likevel ikke for allmenn stemmerett. For å kunne stemme ved Stortingvalget måtte man enten: ~~1) være~~ 1) være eller ha vært embetsmann, 2) være borger i en kjøpstad eller et ladested, eller ha leid en eiendom i byen over en ~~best~~ viss skyldstørrelse i minst 3 år, 3) eie, eller leie, et gåndsbruk over en ~~best~~ viss skyldstørrelse, ved leie måtte du ha leid i minst 3 år. Dette betød at småbrukerne, husmennene, landarbeiderne, de fleste industriarbeiderne og tjenestefolk var utelukkende fra å stemme. Stemmeretten gjaldt også utelukkende menn.

Oppgave 3:

De første moderne politiske partiene i Norge vokste fram på grunnlag av kampen mellom statsmakten i Statsrådsraken og Vetostriden på 1870- og 1880-tallet. Man hadde stilt antydninger til danningen av

Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 3 av 11

politiske partier også tidligere, men disse var gjerne fløyelige, ad hoc-partier og oftere parlamentspartier, enn velgerpartier. Eksempler på dette er for eksempel bondeopposisjonen på 1830-tallet, og thornitt-bevegelsen (den første norske arbeiderbevegelse) på 1850-tallet. I tiden rundt modernisering- en til utnevnelsesvalget i 1882 og innføringen av parlamentarismen i 1884, vokser de første moderne norske partiene fram: Venstre (det liberale partiet) og Høyre (det konservative partiet). Venstre hadde sine forløpere i Johan Sverdrups sakførelseparti (et parlamentsparti bestående av byborgere, hovedsaklig sakførelse) og Søren Jaabæk's bondevennforeninger (som hovedsaklig utvirket som en pressgruppe og et veldig tidlig velgerparti), mens høyre spang ut av de konservative og kongetro embetsmannskretsene. I 1887 ble også Det Norske Arbeiderparti (det første sosialistiske parti i Norge) grunnlagt.

Oppgave 4:

Historisme er en betegnelse på en tankestrøm innenfor historiefaget som var spesielt populær på 1800-tallet. Utifra et historistisk syn skal historikeren gjenspeile fortiden slik den var. Dette innebærer at historikeren må oppføre mest mulig objektivt, slik at hans egen kultur og tid, og hans egne oppfatninger i minst mulig grad ~~for~~ farger tolkingen av fortida. Det handler også om å tolke historiske begivenheter utifra den aktuelle tidsepoken og det aktuelle landets forutsetninger, ikke fra historikeren

Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 4 av 11

~~støttet~~ ~~klasser~~ eller hans tidsepoques forutsetninger.

Del 2:

Oppgave 2:

~~Den~~ Den økonomiske utviklingen og næringslivet på 1800-tallet kan meget kort oppsummeres i de to begrepene liberalisme og industrialisering. Vi skal i det følgende gå nærmere inn på hva som ligger i disse begrepene, deres framvekst og konsekvensene de hadde for samfunn, økonomi og næringsliv.

I de foregående århundrene hadde de europeiske statene drevet en merkantilistisk økonomisk politikk. Denne er kjennetegnet av sterk proteksjonisme, høye tollmurer for å beskytte innenlands produksjon, og regulering av handel og næringsliv gjennom privilegiepolitikk, det vil si at visse grupper fikk enerett på å drive handel og næringslivsvirksomhet, for eksempel at all handel ~~og~~ fra Norge med utlandet måtte skje gjennom borgere i kjøpstadene.] 1776 kom boka An Inquiry into the Causes of the Wealth of Nations av Adam Smith, som la mye av grunnlaget for liberalismen. Smith ~~og~~ reagerer her på merkantilismens statsstyring, og mener at staten må trekke seg tilbake fra næringslivet, slik at markedskreftenes "usynlige hånd" av tilgang og etterspørsel fritt kan få styre den økonomiske utvikling. Grunnet sin tidlige industrialisering, som vi skal se nærmere på

Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 5 av 11

senere, og sine langvarige demokratiske tradisjoner, konstitusjonelt stye siden 1600-tallet. No liberalismen først rot i Storbritannia. Spesielt på 1830- og 40-tallet ble det gjennomført mange reformer som banet veien for liberalismens tanke om laissez-faire/frikandel ~~skulle~~ bli gjennomført.

Innadv i Storbritannia var det allerede tidligere gjort liberalistiske reformer for å skape et stort indre marked, det fantes for eksempel ingen tollgenser innadv i Storbritannia, ulikt for eksempel Frankrike, men veien fra proteksjonisme til liberalisme/frikandel var det gjaldt handel med utlandet, skjøt først fart på 1830-tallet. Noen av de viktigste ~~for~~ reformene som ble gjennomført ~~i~~ i Storbritannia i denne perioden var ~~opphevelsen~~ opphevelsen av navigasjonsakten og opphevelsen av komlovene. Navigasjonsakten ~~var~~ at ikke noe annet lands skip, enn ~~de~~ britiske eller opphavlandet for varens skip, skulle kunne jakte varer til og fra ~~de~~ Storbritannia. Etter opphevelsen av denne, tidlig på 1840-tallet, slo de utenrikshandelen med Storbritannia kraftig, og sjofartsnasjoner som Norge fikk et kraftig oppsving innenfor handelsfarten. Komlovene var innført for å beskytte innenlands landbruk ved å sette høye tollsatser på import av korn. Ved opphevelsen av denne slo det følgende importen av utenlandsk korn til Storbritannia.

Også i Tyskland, som fortsatt var delt opp i utallige småstater, ble det innført liberalistiske økonomiske reformer. Den viktigste av disse var

Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 6 av 11

oppnebbelsen av den tyske tollunionen (den Zollverein) på 1830-tallet. Gjennom denne ble ~~de~~ tollgrensene mellom mange av de tyske statene fjernet, og det ble skapt et stort tysk indre marked.

Alle disse reformene vi nå har sett på, både i Storbritannia og Tyskland, la grunnlaget for en gradvis overgang til liberalisme og frihandelspolitikk, men denne utviklingen gikk i hele århundret hånd i hånd med industrialiseringen, som velselis var en forutsetning for og en konsekvens av den liberalistiske utviklingen.

I likhet med liberalismen, hadde også industrialiseringen sitt første gjennombrudd i Storbritannia. Allerede midt på 1700-tallet startet en sterk industrialisering av tekstilindustrien. Ny teknologi ble tatt i bruk for å effektivisere ~~de~~ spinning og veving av både ull og bomull, og nye kraftkilder ble tatt i bruk for å drive maskinene, først vannkraft, men snart også kullkraft, etter oppfinnelsen av dampmaskinen. I løpet av de kommende tiårene vokste det også fram nye indregrer innenfor industrien, som metallurgien, den kjemiske industrien, m. m. Storbritannia hadde mange fortrinn når det gjaldt utviklingen av den tidlige industrien: 1) Enclosure-bevegelsen (som gjennomførte en jordreform ~~hvor~~ jorda ble samlet til store sammenhengende bruk), nye jordbruksprodukter og mekaniseringen av jordbruket (som alt skjedde midt på 1700-tallet), dette produktiviteten i jordbruket, slik at en store ikke-agrar befolkning kunne

Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 7 av 11

opprettholdes, og mange landarbeidere ble overflødige, slik at det var god tilgang på arbeidskraft i industrien. 2) Det fantes kapitalsterke og reformvennlige landeiere, som ville investere i industrien. 3) Staten hadde en relativt begrenset privilegierstatistikk og et moderat skattenivå. 4) Det var god tilgang på råvarer og kraftressurser. Storbritannia hadde store kull- og jernressurser, det ble også drevet mye sauehold, og bomull i store mengder kom fra de amerikanske koloniene (etter hvert USA) og India. 5) Det var korte avstander og en lang kystlinje, som egnet seg for eksport og transport av varer.

Ganske snart vokste det fram sterke industrisentra i ~~Storbritannia~~ Storbritannia. Yorkshire, med Bradford og Leeds i spissen, ble sentra for den ullbaserte tekstilindustrien, Manchester og Lancashire for den bomullsbaserte tekstilindustrien, i Newcastle og Midlands, spesielt Birmingham, var gruvedriften, og dermed utvinningen av kull, viktig, i Glasgow og Belfast vokste verftsindustrien og Sheffield ble et senter for stålindustrien.

Overgangen fra et jordbruksamfunn til et industrisamfunn førte til en sterk sosial omforming, ikke bare i Storbritannia, men også i resten av Europa. Mekaniseringen av jordbruket førte til en sterk urbanisering, ved at arbeidsledige landarbeidere i tusentall trakk inn til de raskt voksende industribyene for å søke arbeid i industrien. Her måtte de jobbe lange dager i fabrikkene, styrt

Emnekode : 41-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 8 av 11

av klokket, ikke av den naturlige dagsrytmen sola gav, som styrte arbeidet i jordbruksamfunnet.

De sterkt voksende industribyene møtte dem også gjerne med dårlige boforhold og sanitærforhold, sterk forurensning og hyppige epidemier av sykdommer som kolera. Tapet av landsbygds sosiale sikkerhetsnett, de kummerlige bo- og arbeidsforholdene og mangelen på politiske rettigheter, førte også til framveksten av en klassebevissthet innenfor arbeiderklassen og etterhvert sosialismens tankegang om at arbeidene selv skulle eie produksjonsmidlene. Men selv om forholdene til de fleste industriarbeidene var preget av fattigdom og kummerlighet, fantes uliktakene.

Noen industrienev, inspirert av utopiske sosialisme eller religiøs overbevisning ønsket å bedre forholdene for sine arbeidere, ved å forsøke å bygge opp idealsamfunn, som New Lanark i Skottland (opprettet av Robert Owen) og Saltaire i nærheten av Bradford (opprettet av Titus Salt).

Hånd i hånd med industrialiseringen gikk også utbyggingen av nye kommunikasjonsmidler. Dette var nødvendig for å frakte råvarer og ferdigstilte varer enklere. I Storbritannia, hvor råvarene befant seg nær hverandre, ble kommunikasjonsmidlene først og fremst utbygd for å lette frakten av ferdigvarene produsert av industrien, først ved hjelp av kanalutbygging, men fra 1820-tallet startet også jernbaneutbyggingen. I de fleste andre land, f. eks. de tyske statene, Frankrike, m. m., fantes mange av råvarene, i særdeleshet kull og jern, langt fra hverandre, derfor

Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 9 av 11

var utbyggingen av jernbanen i disse landene en forutsetning for industrialiseringen.

Industrialiseringen av resten av Europa skjedt ikke virkelig fart før etter at Storbritannia opphevet forbudet sitt mot eksport av maskiner og ekspresise i 1842. For selv om Belgia allerede hadde blitt industrialisert på 1820-tallet, ser vi først det store industrielle gjennombruddet i kontinental-Europa fra 1840-tallet. Sterkest vekst var det i de tyske statene, Nederland, nord-Frankrike og nord-Italia (da særlig i Piemonte i Kongeriket Sardinia).

I Tyskland vokser nye industrier fram, spesielt den kjemiske industrien blir vildt høy. Innenfor den kjemiske industrien er Tyskland verdensledende allerede fra starten av, og innen århundreskiftet går Tyskland forbi Storbritannia i kvantum når det gjelder industriproduksjon. I 1851 ble den første verdensutstillingen avholdt i Hyde Park i London. Denne skulle være en feiring av Storbritannia som "the workshop of the world" og verdens største industrinasjon. På denne utstillingen viste Storbritannia sin ledersisjon ved at 2/3 av alle de utstilte varene var produsert i Storbritannia eller i det britiske imperiet, dermed viser det hvilken eksplorativ vekst som hadde foregått innenfor industrisektoren, at Tyskland hadde gått forbi Storbritannia 50 år senere.

I Øst-Europa skjedde det lite utvikling av industri i løpet av århundret, likevel var det bemerket at Russland fra 1870-årene forsøker å industrialisere;

Emnekode : M-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 10 av 11

men mens industrialiseringen i Vest-Europa i stor grad har bygget på liberalismen, frihandelen og markedskonomiens prinsipper, skjed industrialiseringen i Russland ved hjelp av sterk statlig styring og industrialisering. Også i Europas utkanter, som Norge, skjed det en viss industrialisering på 1800-tallet, i Norge ble for eksempel treforedlingsindustrien rundt Drammensvassdraget og Skiensvassdraget ~~itt~~ en viktig industri.

For flere land, men spesielt for Storbritannia, ble koloniene også trukket inn som en viktig del av industrialiseringen og den liberalistiske laissez-faire-politikken. Først og fremst var de viktige råvareleverandører til industrien, men fra 1870-årene, når vitende konjunkturer i europeisk økonomi førte til en gradvis tilbakevending mot en mer proteksjonistisk holdning, ble koloniene også viktigere som markeder for de britiske industriproduktene.

På tross av at økonomien i Europa hadde sine oppgangs- og nedgangsperioder i løpet av 1800-tallet (nedgang etter napoleonskrigene og fra 1870-tallet, oppgang i midten av århundret). Et 1800-tallet først og fremst kjennetegnet av en eksplosiv vekst ~~er~~ når det gjelder internasjonal handel og industrialisering. Den liberalistiske frihandelspolitikken økte markedet og etterpørselen etter produkter fra den nye industrien, og nedbyggingen av tollmurer førte til at mange varer ble rimeligere, og dermed mulige å kjøpe ~~er~~ for store grupper av befolkningen. Liberalismen og industrialiseringen

Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5131
Dato : 3/3-10
Ark nr. : 11 av 11

førte også til sosiale omveltninger ved framveksten av et nytt handels- og industriborgerskap som innebar rettigheter, og en økende klassebevissthet både innenfor middelklassen og arbeiderklassen.